

Ocalimy Świat!

Ekoprogram z charakterem
dla uczniów szkół podstawowych

Scenariusz dla klasy V

na podstawie opowiadania

Tomasza Samojlika

„Schaboszczak”

ze zbioru opowiadań

Temat Nasze codzienne wybory i zachowania
a równowaga ekologiczna

Wartości moralne do omówienia humor, życzliwość

Czas realizacji 3 godziny lekcyjne

Scenariusz dla klasy V

na podstawie opowiadania Tomasza Samojlika
„Schaboszczak” ze zbioru opowiadań „Latający talerz”

MATERIAŁY EDUKACYJNE

- ➔ zbiór opowiadań „Latający talerz”; opracowanie na temat wartości na końcu zbioru
- ➔ poradnik „Z dzieckiem w świat wartości” Ireny Koźmińskiej i Elżbiety Olszewskiej
- ➔ <https://www.wwf.pl/aktualnosci/apetyt-na-samozaglode-jak-zjadanie-zwierzat-zabija-nasza-planete>
- ➔ <https://www.greenpeace.org/poland/tag/chowprzemyslowy/>
- ➔ <https://dietetycy.org.pl/dieta-roslinna-ile-o-niej-wiemy/>
- ➔ <https://www.wwf.pl/aktualnosci/spojrzmy-na-co-jemy>

POMOCE

- ➔ tablica lub flipchart, duże plansze, mazaki
- ➔ telefony lub komputery uczniów

CO WARTO ZROBIĆ WCZEŚNIEJ?

- ➔ zapoznaj się z opowiadaniem „Schaboszczak”
- ➔ przygotuj 5 tematów dotyczących innowacji energooszczędnych/ekologicznych w domu, ogrodzie, otoczeniu – do wylosowania i omówienia przez zespoły uczniów
- ➔ zapoznaj się z opisem wartości moralnych: humoru, życzliwości (na końcu książki)
- ➔ opcjonalnie: przygotuj kilka dowcipów z serii humor szkolnych zeszytów

Scenariusz dla klasy V

na podstawie opowiadania Tomasza Samojlika
„Schaboszczak” ze zbioru opowiadań „Latający talerz”

**Prowadząc lekcje w oparciu o ten scenariusz,
realizujesz podstawę programową**

✓ **BIOLOGIA**

Uczeń:

- ✓ interpretuje informacje i wyjaśnia zależności przyczynowo skutkowe między zjawiskami, formułuje wnioski
- ✓ uzasadnia konieczność ochrony przyrody
- ✓ prezentuje postawę szacunku wobec siebie i wszystkich istot żywych

✓ **JĘZYK POLSKI**

Cele ogólne:

- ✓ Wyrabianie i rozwijanie zdolności rozumienia utworów literackich oraz innych tekstów kultury.
- ✓ Rozwijanie zdolności dostrzegania wartości (...) i kierowania się tymi wartościami.
- ✓ Rozwijanie umiejętności wypowiedzania się w określonych formach wypowiedzi ustnych i pisemnych.
- ✓ Rozwijanie umiejętności samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania.

✓ **WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE DLA KLAS IV-VI**

Uczeń:

- ✓ opowiada o wydarzeniach fabuły oraz ustala kolejność zdarzeń i rozumie ich wzajemną zależność
- ✓ charakteryzuje podmiot liryczny, narratora i bohaterów w czytanych utworach
- ✓ określa doświadczenia bohaterów literackich i porównuje je z własnymi
- ✓ wyraża własny sąd o postaciach i zdarzeniach
- ✓ wskazuje wartości w utworze oraz określa wartości ważne dla bohatera
- ✓ wyszukuje w tekście informacje wyrażone wprost i pośrednio
- ✓ odróżnia zawarte w tekście informacje ważne od drugorzędnych
- ✓ dokonuje selekcji informacji
- ✓ redaguje notatki
- ✓ doskonali różne formy zapisywania pozyskanych informacji
- ✓ rozwija umiejętność krytycznej oceny pozyskanych informacji

✓ **ETYKA**

Uczeń:

- ✓ posługuje się pojęciami niezbędnymi do charakterystyki działania w aspekcie jego moralnej oceny (...)
- ✓ posługuje się nazwami emocji i uczuć do opisywania przeżyć własnych oraz przeżyć innych osób w kontekście różnych doświadczeń moralnych
- ✓ wykorzystuje pojęcia dyskursu etycznego do analizowania przeżyć, działań i postaw bohaterów powieści, opowiadań, filmów (...)
- ✓ jest świadomy, że przyroda jest wspólnym dobrem, które należy chronić i uzasadnia potrzebę ochrony przyrody
- ✓ wie, jak można chronić przyrodę i angażuje się w działania na rzecz ochrony przyrody.

PRZEBIEG ZAJĘĆ 1 – Trudne początki

- ➔ **Przeczytaj na głos uczniom i uczennicom opowiadanie Tomasza Samojlika „Schaboszczak”. W trakcie czytania możesz zrobić 2-3 pauzy, by zapytać, jak według nich rozwine się dalej akcja.**

- ➔ **Poproś dzieci o opowiedzenie, co zapamiętały z przeczytanej historii – warto wspólnie ułożyć plan wydarzeń w opowiadaniu. Mogą w tym pomóc ukierunkowane pytania:**
 - ❓ Dlaczego rodzice wysłali Franka na obóz ekologiczny?
 - ❓ Jakie było nastawienie Franka do wyjazdu i dlaczego?
 - ❓ Czego dotyczył remont domu Franka i jego rodziców? (Czy położenia nowych płytek w łazience i instalacji wanny z hydromasażem, a może budowy podjazdu przed domem, zakupu nowoczesnych sprzętów do kuchni?)
 - ❓ Dlaczego rodzice zdecydowali się na taki remont? Po co dociepla się budynki, wymienia ogrzewanie, instaluje pompy ciepła, odpływy deszczówki itp.)?
 - ❓ Czy dzieci znają rodziny, które dokonały przeróbek swoich domów z powodów ekologicznych? Jakie innowacje zostały wprowadzone? (Np. instalacja paneli fotowoltaicznych, zakup nowej lodówki w lepszej klasie energooszczędnej, zmiana żarówek na ledowe, ocieplenie ścian budynku, inne).

➔ ZADANIE 1

Poproś uczniów, by w grupach po 2-4 osoby wybrali sobie cyfrę od 1 do 5, w ten sposób losując jeden z tematów dotyczących jakiejś zmiany na rzecz środowiska, którą pojedynczy człowiek lub rodzina może wprowadzić w swoim domu/otoczeniu. Ponumerowane tematy (bez plusów i minusów) wyświetl na ekranie lub rozdaj wydrukowane na paskach papieru.

Warto zaprosić do szkoły specjalistę od zakładania fotowoltaiki, żeby wyjaśnił dzieciom jej działanie. Można też zaprosić projektanta instalacji deszczowych lub specjalistę od pompy ciepła.

Zachęć uczniów, by poczuli się inwestorami, którzy mają podjąć decyzję o ewentualnym wprowadzeniu w budowanym przez siebie domu danej zmiany. Niech omówią w grupach, jakie korzyści mogą się wiązać z jej wprowadzeniem. A jakie są jej koszty i minusy? Mogą poszukać wiedzy w internecie. Rzecznik każdej grupy inwestorów przedstawi jej ustalenia i decyzje inwestycyjne.

Można skorzystać także z checklisty z Programu z Pandą (https://www.wwf.pl/sites/default/files/inline-files/PzP_CHECKLISTA_edycja_3_0.pdf), która pozwala przeprowadzić audyt w szkole i sprawdzić, co możemy zrobić, by była ona bardziej przyjazna dla środowiska.

PRZEBIEG ZAJĘĆ 1 – Trudne początki

- 1 Zastosowanie paneli fotowoltaicznych
 - ➖ koszt paneli i ich montażu, utrzymanie, rozliczenia przesyłowe (?), okresowe braki prądu (gdy pochmurnie lub śnieg, inne?)
 - ➕ brak rachunków za prąd, samowystarczalność elektryczna, jeśli zainwestujemy w baterie, oddawanie nadmiaru energii do sieci, co zmniejsza nasze rachunki
- 2 Zainstalowanie pojemnika na deszczówkę
 - ➖ zakup pojemnika, instalacja/przeróbka rynien, okresowe czyszczenie pojemnika, ręczne podlewanie, niewygodna, inne?
 - ➕ oszczędność wody z wodociągu, niższe rachunki, zapas wody na czas suszy, inne?
- 3 Ogrzewanie domu pompą głębinową lub inną (np. ziemia-powietrze)
 - ➖ kosztowne odwierty i instalacja, drogi zakup osprzętu, inne
 - ➕ mniejsze rachunki za centralne ogrzewanie, brak uzależnienia od węgla/gazu, przyjemnie ciepła podłoga, nawet w lecie, dochodzą jednak rachunki za zużycie elektryczności do używania pompy
- 4 Rezygnacja z częstego koszenia trawników przydomowych i miejskich
 - ➖ tracimy wygląd angielskiego trawnika, trudniej sprzątać po psie, kleszcze (?), inne
 - ➕ mniejsze koszty elektryczności lub benzyny, mniej hałasu i smrodu, mniej pracy, możliwość stworzenia łąki kwietnej dla owadów, większe pochłanianie CO₂, spokój dla stworzeń zamieszkujących ogród – owadów, ptaków, gryzoni; nieniszczenie schronień zwierząt żyjących w trawie
- 5 Zastosowanie żarówek energooszczędnych, zamontowanie perlatora wody
 - ➖ żarówki te są droższe, czasem długo się rozgrzewają, co jest pewnym kłopotem, gdy potrzebujemy światła na krótko. Warto jednak wszędzie zamienić żarówki zwykłe na ledowe
 - ➕ żarówki te zużywają mniej prądu, są tańsze w eksploatacji, mają dłuższą żywotność; perlator – zużywa się mniej wody, a jej strumień wydaje się bardzo silny.
- ⊕ Powróćmy do lektury:
 - ❓ Jak spędzali czas uczestnicy obozu?
 - ❓ Czego się dowiedzieli/nauczyli z dziedziny ekologii?

PRZEBIEG ZAJĘĆ 2 – Dobry żart tynfa wart

➔ ZADANIE 2

Poproś, by uczniowie wymienili 2-3 rzeczy/informacje, z którymi zetknęli się po raz pierwszy. Która z tych rzeczy/informacji jest dla nich najciekawsza? Najważniejsza? W jaki sposób zamierzają wykorzystać swoją nową wiedzę?

➔ Jeśli zajęcia odbywają się po kilku dniach od lektury opowiadania, poproś uczniów o krótką rekapitulację głównych jego wątków, a następnie porozmawiajcie o postawie głównego bohatera.

- ❓ Jak Franek zachowywał się w podróży na obóz?
- ❓ Jak pierwszego wieczoru potraktował kolegów z pokoju?
- ❓ Co chciał osiągnąć, wciąż przypominając, że lubi mięso, kiełbasę, schabowego?
- ❓ Jaki moment był punktem zwrotnym w jego myśleniu o sobie i świecie? (wizyta w gospodarstwie ekologicznym i zabawa z prosiaczkiem)
- ❓ Które zachowania Franka, irytujące na początku, potem trochę zbladły? (ciągłe pretensje do świata i rodziców, zarozumialstwo, złośliwość, prowokowanie)
- ❓ W jakim kierunku zmienił się chłopak? Pod wpływem jakich doświadczeń/osób?

Wyjaśnij dzieciom, że często osoby nieśmiałe, niepewne siebie, mające trudność w szybkim nawiązywaniu znajomości, wydają się niemile i złe, ale może to być ich psychologiczny mechanizm obronny. Ponieważ obawiają się odrzucenia i zranienia przez innych, same na wszelki wypadek pierwsze się dystansują lub atakują. Dlatego zawsze warto dać innym szansę, traktując ich życzliwie. Czy Franek dostał od kolegów szansę? Co z tego wynikło?

➔ ZADANIE 1

Poproś uczniów, by stworzyli dynamiczny portret psychologiczny Franka. Chętna osoba niech narysuje na tablicy lub flipcharcie uproszczoną sylwetkę chłopca i zapisze po lewej stronie rysunku w kolumnie propozycje różnych cech zgłoszonych przez kolegów i Prowadzącą/Prowadzącego. Może się okazać, że zgłoszone zostaną cechy przeciwstawne – w porządku, ma to swoje uzasadnienie! Poproś następnie, by dzieci przeanalizowały kolejno wszystkie zaproponowane określenia, czy pasują do osobowości i charakteru chłopca (argumentów niech

PRZEBIEG ZAJĘĆ 2 – Dobry żart tynfa wart

poszukają w tekście).

UWAGA: Franek w trakcie obozu bardzo się zmienił – dlatego to zadanie warto zrobić w wersji dynamicznej, wariantowo:

- 1 Najpierw niech uczniowie rozważą, które cechy pasują – lub nie pasują – do „wczesnego” Franka (przed wizytą w gospodarstwie ekologicznym) – w kolumnie „Na początku” wpisz na czerwono TAK lub NIE przy każdej z cech.
- 2 Następnie zastanówcie się, jakimi cechami wykazał się „późniejszy” Franek po tym, jak wciągnął się w klimat i nurt obozowego życia – wpiszcie odpowiedzi TAK lub NIE na zielono. Będzie to jednocześnie zabawa z użyciem słów, których uczniowie zapewne na co dzień nie używają. Przykładowo:

		NA POCZĄTKU	PÓŹNIEJ
1	pewny siebie	NIE	
2	z trudem nawiązujący znajomości	TAK	
3	entuzjasta	NIE	TAK
4	malkontent (wciąż niezadowolony)	TAK	NIE
5	mizantrop (samotnik)	TAK	NIE
6	chętny do pomocy	NIE	TAK
7	złośliwy	TAK	NIE
8	przyjacielski	NIE	
9	snob (zarozumialec)	TAK	
10	rozpieszczony	TAK	
11	pełen pretensji	TAK	
12	wesoły i dowcipny	NIE	
13	życzliwy	NIE	
14	egoista, egocentryk	TAK	

- ➔ Porozmawiajcie o **ŻYCZLIWOŚCI** (pomocą może być opis tej wartości moralnej na końcu zbioru opowiadań). Czy biorąc pod uwagę początkowe egoistyczne zachowanie Franka, koledzy i wychowawca potraktowali go życzliwie, czy postanowili mu odpłacić pięknym za nadobne?

Poproś, by uczniowie wyjaśnili, co jest istotą życzliwości. W czym się ona przejawia? Jakie przynosi korzyści? Porozmawiajcie o istocie wartości moralnych – zasad i zachowań, których celem jest **WSPÓLNE DOBRO**. Czy Franek kierował się wcześniej jakimiś zasadami moralnymi, tj. myślą o innych, o **WSPÓLNYM DOBRU**? Co zmieniło zachowanie i postawę chłopca? (zachowanie kolegów i wychowawcy, różne sytuacje z życia na obozie, ale też znajomość ze Schaboszczakiem!)

Porozmawiajcie:

- ❓ Jak spędzali czas uczestnicy obozu?
- ❓ Co jadali?

PRZEBIEG ZAJĘĆ 2 – Dobry żart tynfa wart

- ❓ O jakim obiedzie marzył Franek?
- ❓ Co obiecał mu wychowawca? Na czym polegał jego żart?
- ❓ Jak nazywały się pozostałe świnki w gospodarstwie ekologicznym? Dlaczego?
- ❓ Jak zareagował Franek, gdy zrozumiał, że wychowawca zażartował sobie z niego? Czy o tym żarcie moglibyśmy powiedzieć, że „wpuścił go w maliny”?
- ❓ Jaki powinny być „dobry żart”?
- ❓ Co znaczy powiedzenie „Dobry żart tynfa wart”? Tynf – początkowo potoczna, a od uniwersału Przebendowskiego (1717) oficjalna, nazwa srebrnych monet podwartościowych (kredytowych) Rzeczypospolitej Obojga Narodów, w których ilość srebra była niższa niż deklarowana przez emitenta wartość¹.
- ❓ Czy przezwiska nadawane sobie nawzajem przez koleżanki i kolegów lub nadawane nauczycielom są zabawne? Kiedy mogą być niemiłe lub nieakceptowalne dla osób nimi „obdarowanych”?

➔ HUMOR jako wartość moralna

Wyjaśnij uczniom pojęcie poczucia humoru (możesz skorzystać z opisu tej wartości na końcu zbioru). Poczucie humoru to umiejętność śmiania się nie tylko z żartów, śmiesznych filmów i zabawnych sytuacji, ale też z własnych (nigdy cudzych!) wad, a nawet niepowodzeń. Humor jako wartość moralna jest dla wszystkich źródłem radości. Jeśli nasz humor jest przez kogoś odczuwany jako nieprzyjemny, raniący czy upokarzający to znak, że jest złośliwością. Nie należy mylić poczucia humoru z brakiem taktu, chamstwem czy okrucieństwem polegającym na wyszydzeniu innych z powodu ich cech, wyglądu, sytuacji życiowej. Nie należy mówić dowcipów wulgarnych, niesmacznych, okrutnych, wyśmiewających inne osoby, grupy czy narody. Człowiek prawy nie robi sobie żartów cudzym kosztem.

Ludziom wesołym, którzy potrafią się serdecznie śmiać, jest w życiu lepiej – łatwiej pokonują trudności, szybciej pozyskują przyjaciół, gdyż są bardziej lubiani. Humor pozwala przetrwać ciężkie czasy, gdyż pomaga „oswoić” trudną rzeczywistość.

Zachęć dzieci, by w 2-3-osobowych grupach opowiedziały sobie ulubione dowcipy (ale tylko kulturalne!) lub zabawne powiedzonka. Niech wybiorą jeden żart lub jedno powiedzonko, które najbardziej je rozbawiło, spełniając przy tym kryteria dobrego żartu – i opowiedzą je na forum klasy.

Na zakończenie zajęć przeczytaj uczniom kilka przykładowych dowcipów z cyklu „Humor zeszytów szkolnych” z archiwum Przekroju. Podaj uczniom ich źródło: <https://przekroj.pl/archiwum/rubryki/humor-zeszytow-szkolnych>

- ➔ Herkules był tak silny, że szkoda słabych słów, by to opisać.
- ➔ Dzieci udały się na daleką wycieczkę do pobliskiego lasu.
- ➔ Najwyższą instancją sądową w Polsce jest Sąd Ostateczny.

¹ Definicja za: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Tymf>

Scenariusz dla klasy V

na podstawie opowiadania Tomasza Samojlika
„Schaboszczak” ze zbioru opowiadań „Latający talerz”

PRZEBIEG ZAJĘĆ 3 – Eko jest spoko!

- Bakterie, które rozmnażają się przez kichanie, prowadzą tryb życia koczowniczy.
- Zdanie jest to myśl zakończona kropką.

➔ Opowiadanie kończy się smsem Franka do rodziców: EKO JEST SPOKO!

- ❓ Co to znaczy w młodzieżowym języku? O czym, o kim mówimy, że JEST SPOKO?
- ❓ Jak możemy żyć „spoko ekologicznie”?

➔ ZADANIE 1

Poproś chętne dziecko, by na dużej planszy/tablicy napisało mazakiem tytuł EKO JEST SPOKO i zapisało kilka podsuniętych przez grupę sposobów na ekologiczne życie, wychodząc poza przykłady z opowiadania. Porozmawiajcie o tym, które sposoby są możliwe do zastosowania przez pojedyncze osoby lub rodziny, a które wymagają zaangażowania samorządu lub państwa (np. odbiór i segregacja śmieci, gaszenie niepotrzebnych lamp w budynkach, na ulicach, w mieszkaniach, rozsądne zakupy żywności, by nie wyrzucać popsutego jedzenia).

Zadanie 2

Poproś uczniów, by korzystając z internetu poszukali w 2-4-osobowych grupach przepisów na dania wegetariańskie w kategoriach: śniadanie, obiad, kolacja. Każda grupa wybiera jeden przepis i prezentuje go reszcie klasy. Poproś, by uczniowie nie czytali przepisów ze smartfonów, lecz postarali się opowiedzieć własnymi słowami, jak przygotować danie. Czego potrzeba do jego przygotowania, jakich składników, jak będzie przebiegał proces wykonania? Nie muszą zapamiętywać dokładnej ilości składników – chodzi o produkty i sposób przygotowania. Może przy okazji znajdziecie różne strony poświęcone kuchni wegetariańskiej?

Niech każdemu danu uczniowie nadadzą własną nazwę – zabawną, poetycką, rymowaną – jakąkolwiek chcą. Pamiętajcie jednak, że przepis ma swojego autora, został przez kogoś opublikowany i cytując go, trzeba zawsze wskazać źródło, skąd pochodzi.

Porozmawiajcie:

- ❓ Czym różni się kuchnia wegetariańska od wegańskiej?
- ❓ Dlaczego ludzie powinni ograniczyć jedzenie mięsa?
- ❓ Czy stosując roślinną dietę, możemy dostarczyć organizmowi wszystkie niezbędne składniki odżywcze

Zadanie 3

Poproś dzieci, by porozmawiały w domu z rodziną, jakie formy działań EKO JEST SPOKO mogą wspólnie realizować w domu i w życiu. Zachęć do stosowania ich na początku przez jeden tydzień. Niech zanotują w specjalnym zeszycie EKO JEST SPOKO, jakie problemy musieli przezwyciężyć, co się udało, a nad czym jeszcze trzeba popracować. Swoje uwagi i spostrzeżenia mogą wpisać w kolumnach z nagłówkami: działanie (np. zakupy tylko z torbami wielokrotnego użytku), data wykonania, efekt, osoby realizujące – i omówić przebieg wprowadzonej ekologicznej innowacji na następnym spotkaniu grupy. Zeszyty mogą prowadzić przez kolejnych kilka tygodni, by przekonać się, które z zaproponowanych zmian weszły na stałe do zwyczajów rodziny. Uprzedź uczniów/uczennice, że często wielokrotnie trzeba przypominać innym i sobie o potrzebie działań ekologicznych, aż wejdą w krew.

Zadanie 4

Zachęć uczniów, by zaproponowali rodzicom wprowadzenie w rodzinie przez tydzień lub w dłuższym czasie w wybrane dni tygodnia (np. w soboty) tylko wegetariańskich potraw. Niech sami włączą się w ich zakupy i przygotowywanie. Mogą skorzystać ze stron internetowych oferujących przepisy na pyszne, niedrogie, proste do wykonania i zdrowe dania wegetariańskie. Niech dbają, by nie marnować jedzenia.

Eko jest spoko!